

w *Bibliotheca selecta* (1593) zestawił bogatą bibliografię tematu, natomiast hiszpański karmelita Tomás de Jesús, autor *De procuranda salute omnium gentium* (1613), podawał opracowane przez siebie fragmenty z dzieł innych autorów, dostosowując je do koncepcji swego dzieła.

Olga Shutova (Лабараторыя скарыназнаўства) zainteresowała się poszukiwaniami związków Biblii Skoryny z kulturą europejskiego renesansu, m.in. z narastającą tendencją do udostępnienia wiernym przekładów Pisma Świętego. Autorka mogłaby wielce skorzystać z podstawowej literatury bibliograficznej, choćby w zakresie drukowanych w XV w. przekładów Biblii na języki narodowe.

Grażina Smaliukienė (Biblioteka im. Eustachego i Emilii Wróblewskich) przedstawiła dogłębną analizę źródłoznawczą rękopiśmiennego *Tetraevangelionu* z XVI wieku. Rezultaty przebadania poszczególnych elementów (okładzin, papieru, proveniencji, późniejszych dopisek) układają się w spójną całość pozwalającą odtworzyć historię intensywnie użytkowanego kodeksu. Interesującym aspektem referatu jest wykorzystanie metodologii semiotycznej i potraktowanie książki jako konfiguracji znaków.

Brigita Zorkienė (Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego) omówiła kolekcję dysertacji obronionych na Uniwersytecie Wileńskim i ogłoszonych drukiem przez oficynę akademicką przechowywanych obecnie w zbiorach biblioteki tegoż uniwersytetu. Drukowane dysertacje zostały przedstawione na szerokim tle przepisów zakonu jezuitów oraz zwyczajów określających procedurę uzyskania stopni akademickich. Bardzo ciekawym wątkiem jest uchwycenie cech lokalnych wileńskich dysertacji, jak np. przejawów kultu Matki Bożej Trockiej.

Lektura książki zredagowanej przez M. Kvizikevičiūtė i V. Vaitkevičiūtė wprowadza w świat różnorodnych badań prowadzonych współcześnie nad dawną książką. Udział autorów z wielu ośrodków akademickich, bogata podstawa źródłowa oraz różnorodne metody badawcze – od tradycyjnych studiów bibliograficznych po humanistykę cyfrową – odpowiadają tytułowemu *theatrum*, ukazując wielość kierunków współczesnej bibliologii historycznej. Część artykułów nie tylko prezentuje różnorodne rodzaje studiów, lecz, co więcej, przynosi nowe i ważne ustalenia, jak np. materiał bibliograficzny zamieszczony przez A. Franczyk-Ce-głę. Zaletą książki są też podane we wszystkich artykułach wprowadzenia w podejmowane zagadnienia, a także wysokiej jakości ilustracje, które mogą być wykorzystane jako warsztat pracy. W całej publikacji zabrakło podawania numerów GW/ISTC/USTC przy cytowaniu inkunabułów i starych druków, choć jest to szeroko przyjęty i prosty sposób zapewnienia precyzji bibliograficznej.

Rec. Fryderyk Rozen

Lindsay Powell, *Bar Kokhba. The Jew Who Defied Hadrian and Challenged the Might of Rome*, Pen & Sword Military, Yorkshire-Philadelphia 2021, pp. 336.

The book discussed here is another contribution from Lindsey Powell who specialises in the history of the Roman Empire. He has many works to his credit on prominent Roman leaders such as Octavian Augustus, Marcus Agrippa, and Germanicus, among others. This time the author focused on the figure of the leader of the Jewish uprising

of 132-135/6 AD – Simon bar Kokhba. It is not without reason that Emperor Hadrian is mentioned in the title, to whom Powell also devoted much attention. In doing so, he has created a story about the clash between two great leaders of their time who, despite their fundamental differences, had much in common. As the author wrote: “both men were confident military leaders, uncompromising in their dealings, intent on winning at all costs, communicating constantly with their people, sweating the ‘small stuff’ and behaving as autocrats.” The juxtaposition of the two figures, however, is not the only content of Powell’s book.

The work is divided into eleven chapters. The foreword is written by Eric H. Cline, Professor of Ancient History at The George Washington University, who is impressed by the scope of Powell’s work. The author takes a closer look not only at the Jewish uprising itself, its causes, and consequences, but also describes his own journey through the places where the events took place. Thanks to this, the text is enriched with photographs of rather important monuments or sites, such as the archaeological sites at Horbat ‘Etri and Ein Gedi. The book has a popularising character, but its scholarly value is beyond doubt and enhanced by the substantial bibliography. Moreover, Powell demonstrates a great knowledge of the sources concerning Bar Kokhba revolt. He refers not only to the testimonies of Roman and Greek historians (such as Cassius Dio and Eusebius of Caesarea), but also to archaeological findings and numismatic sources. A great deal of attention has also been paid to Jewish sources, i.e., both rabbinical texts and letters that the insurgents wrote down during the war. When they fled from the Romans and sought refuge in the caves of Judah, they took the letters with them. There they survived to the present day and were discovered by archaeologists in the mid-20th century. Powell not only cites the works of other historians but also draws his own conclusions, making this more than just a review book.

Chapter XI is an interesting diversification of the story of Bar Kokhba, as it is devoted to the reception of the leader of the uprising in the centuries following its collapse. During the Middle Ages and the modern era, Shimon Bar Kokhba gradually became an increasingly legendary figure, especially as Jewish authors referred primarily to rabbinic sources, which are biased and describe the leader of the uprising consistently as a man with extraordinary abilities. With the rise of the Zionist movement, Shimon Bar Kokhba became a positive symbol – the last man who dared to lead the Jews against the oppressive rule of Rome and attempted to recreate an independent Jewish state. Threatened by rising nationalism, Jews in both Western Europe and Russia (following the assassination of Tsar Alexander II) were keen to invoke their warrior ancestors in the hope of eventually reclaiming their homeland. Powell describes many manifestations of a kind of “cult” of Bar Kokhba, who in a sense remained for many Jews a more mythical figure, the patron of sporting organisations, known for songs and theatrical productions.

Powell writes that for many modern Jews, Simon bar Kokhba still has more in common with a figure from myths than with an ordinary man. However, this is a wider problem, as there are still many myths propagated about him that are not borne out by the sources. One example is the assertion that Bar Kokhba had an ambivalent attitude towards religion, while the surviving letters he sent to his subordinates show his concern for preserving religious traditions and bringing in the materials needed to celebrate the festival of *Sukkot*. One of the main strengths of Powell’s book is that it challenges most of these myths.

Rev. Tomasz Mączyński